

*Виховна година
на тему:*

*«Кирило - Мефодієвське
товариство»*

Виконав викладач

Шевчук І.І.

Умань 2015

Зміст

1. Передумови виникнення Кирило-Мефодіївського товариства.
2. Виникнення Кирило-Мефодіївського товариства, його засновники і учасники.
3. Основні ідейні напрямки Кирило-Мефодіївського товариства.
4. Місце Т.Г.Шевченка в Кирило-Мефодіївському товаристві.
5. Значення діяльності Кирило-Мефодіївського товариства.

1. Передумови виникнення Кирило-Мефодіївського товариства.

Польське повстання 1831 року серйозно налякало уряд Російської імперії. У ході його доволі жорстокого придушення російська влада намагалась підірвати не лише економічну основу польського визвольного руху, конфіскуючи майно повстанців (правда, невдовзі більшість конфіскованих маєтків була передана родичам репресованих, чи передана їм у оренду), а й знищити духовні передумови польського патріотизму. З 1832 року російська мова стала єдиною офіційною у всіх установах Правобережжя, закрито значну кількість костьолів.

Університет, заснований за імператорським указом, повинен був також замінити собою Києво-Могилянську академію як центр світської освіти із значними історичними і гуманістичними традиціями. Сама академія перетворювалась на заклад, що готував виключно служителів православної церкви. Процес оволодіння умами молоді ідеями служіння власним нації і народу, який ототожнювався з трудящими і пригніченими масами населення, розвивався, як вже зазначалось вище, у контексті тогочасних європейських тенденцій.

На початку 40-х років XIX ст. центром українського національно-визвольного руху стає Київ. Студенти і молоді викладачі університету організували тут таємний гурток "Київська молода", поставивши за мету сприяти розвитку духовних сил української нації та звільненню селян із кріпацтва. На своїх засіданнях гуртківці обговорювали майбутнє України, вивчали праці французьких філософів-утопістів — Сен-Сімона, Фур'є, цікавилися процесами відродження сусідніх народів: поляків, чехів, хорватів, сербів, болгарів, словаків, словенців і мріяли "щоб усі слов'яни стали добрими братами" і "брат з братом обнялися і поговорили слово тихої любові во віки і віки".

Цей гурток став ідейним та організаційним предтечею найбільш відомого українського політичного товариства кінця 40-х років XIX ст. — Слов'янського товариства св. Кирила і Мефодія, більш відомого в літературі як Кирило-Мефодіївське товариство.

2. Виникнення Кирило-Мефодіївського товариства, його засновники і учасники

Товариство виникло в кінці 1845 — на початку 1846 року і проіснувало, за оцінками істориків, не більше п'ятнадцяти місяців. Його засновниками були, як прийнято вважати, чиновник канцелярії генерал-губернатора М. Гулак, ад'юнкт Київського університету М. Костомаров та студент цього ж університету М. Білозерський. До товариства також приєдналися поет Т. Шевченко, вчителі П. Куліш і Д. Пильчиков, студенти університету О. Навроцький, О. Маркович, І. Посяда, Г. Андрузький і О. Тулуб, поміщик М. Савич.

За оцінками дослідників близько 100 осіб підтримували зв'язки і дружні відносини з членами товариства. Серед членів товариства, на відміну від масонів чи декабристів, не було представників великої родової аристократії, його основу складали вчені, письменники, діти середніх чи дрібних землевласників. Незважаючи на всю неоднозначність трактування української проблеми учасниками декабристського руху їх вплив на формування ідеології братства був незаперечним. Особливо це стосується такої декабристської організації, як Товариство об'єднаних слов'ян, засадничі програмні ідеї якого, в значній мірі, знайшли своє відображення в головних документах Кирило-Мефодіївського товариства.

Кирило-мефодіївці були спадкоємцями ідей декабристів і, у першу чергу, Товариства об'єднаних слов'ян. Це яскраво підтверджує програмний документ Кирило-мефодіївців "Книги буття українського народу, де прямо вказується на Товариство об'єднаних слов'ян як на свого ідейного попередника, бо воно теж мало на меті повалення самодержавства, ліквідувати кріпосництво й об'єднати всі слов'янські народи в одну федерацію. Кирило-Мефодіївське товариство, фактично, не встигло розпочати активної роботи, підготувавши лише ряд програмних документів і визначити основні цілі і завдання своєї діяльності, оскільки було викрите внаслідок доносу студента Київського університету Петрова.

Його учасники були заарештовані і після слідства, що велось в Києві та Санкт-Петербурзі, засуджено на різні терміни ув'язнення і заслано до різних міст Росії. Найважчий вирок отримав Т. Шевченко — його було віддано в солдати і відправлено в оренбурзькі степи із суворою заборонаю писати і малювати. Незважаючи на те, що товариство встигло зробити доволі мало, його розгром викликав значний резонанс в тогочасній пресі

Європи. "Паризькі газети "Jornal des debat" і "Democratic pasifique" вмістили повідомлення про арешт кирило-мефодіївців і заслання Т. Г. Шевченка в солдати". Відгукнулась на ці події і віденська преса, сповіщаючи про арешт Костомарова, Куліша та інших.

"Справа кирило-мефодіївців мала відгук у Галичині, що перебувала під владою Австрії. У газеті "Дневник руський" (виходила у Львові в серпні-жовтні 1848 р. під редакцією учасника гуртка "Руська трійця" І. М. Вагилевича, вміщено вірш, присвячений кирило-мефодіївцям, польського поета Г. Яблонського — Мученикам вольності з року 1847". В іншому номері Кирило-Мефодіївське товариство названо "змовою малоросіян", а Шевченка — "мучеником справи руської вольності". У статті "Слово о Русі і її становищі політическом" містися заклик підтримувати традиції визвольного руху: "Чую голос народа, борющегося в путах деспотизму, чую воззваніє мучеників народної справи Шевченка, Костомарова, Куліша і інших".

3. Основні ідейні напрямки

Кирило-Мефодіївського товариства

Основні політичні ідеї Кирило-Мефодіївського товариства було викладено в його програмних документах, до яких належать "Статут Слов'янського товариства св. Кирила та Мефодія", відоzwi "Брати українці" та "Братья великороссияне и поляки", "Книги буття українського народу", а також у ряді робіт, що мали своєрідний підготовчий щодо програмних документів характер, у наукових розвідках та літературних творах учасників організації-

Статут Слов'янського товариства св. Кирила та Мефодія (саме таку назву носило товариство) складається з двох частин. Перша — "Головні ідеї" — містить у концентрованому вигляді вихідні положення ідеології та основні цілі діяльності, а друга — "Головні правила товариства" — присвячена визначенню способів та засобів реалізації програмних засад товариства.

Першим пунктом "Головних ідей" зазначалося: "Приймаємо, що духовне і політичне поєднання слов'ян є їх призначенням до якого вони повинні прагнути". Цей пункт є першим не лише за порядком, а й за ідеологічним значенням, оскільки ідея об'єднання слов'янських народів проходить "червоною ниткою" через всі програмні документи Кирило-Мефодіївського товариства і є тим вихідним пунктом на якому ґрунтуються всі подальші теоретичні розробки. Слов'янофільство було досить популярним напрямком політичної думки у слов'янських народів першої половини XIX сторіччя. Однак, як ідеологічна течія, воно не було однорідним і цілісним. У кожного із слов'янських народів ці ідеї набували

специфічного змісту, а цілі та засоби поєднання слов'ян були, в значній мірі, відмінними.

Для кирило-мефодіївців слов'янофільство не було самодостатньою ідеєю. У підготовчих матеріалах до програмних документів товариства досить чітко прослідковується думка про те, що, оскільки всі спроби українців досягти державно-політичної незалежності самотійно закінчувались невдачею, то єдиним виходом для них, який дозволить позбавитись національного і соціального гніту, є спільна боротьба з іншими поневоленими слов'янськими народами. Так, зокрема, В. Білозерський у Пояснювальній записці до Статуту товариства відзначав: " . ця свобода є досяжною для нас і інших підкорених племен тільки при об'єднанні слов'ян в одну державу, засновану на повазі народності кожного".

Слов'янофільство учасників Кирило-Мефодіївського товариства корінним чином відрізнялось від російського слов'янофільства і було більш співзвучним до чеського, словацького чи польського. Як підкреслює П. Кузик, " . на противагу російському варіантові об'єднання — "слов'янські струмки зіллються в російське море" (О. Пушкін), кирило-мефодіївці висунули зовсім іншу форму слов'янського союзу. Ідеться, фактично, про ідею створення добровільної федерації рівних слов'янських націй (яку згодом удосконалив М. Драгоманов, а Ще пізніше спробувала втілити в життя Центральна Рада)". Цю ж особливість українського слов'янофільства відзначав і начальник жандармського управління граф О. Орлов, який в доповідній записці імператору Миколі I наголошував на загрозі для майбутнього імперії розвитку подібних настроїв: "У Києві та Малоросії слов'янофільство перетворюється на українофільство. Там молоді люди з ідеєю об'єднання слов'ян поєднують думки про відновлення мови, літератури і звичаїв в Малоросії, доходячи навіть до мрій про повернення часів минулої вольниці і гетьманищини . думки . про відновлення народності їх батьківщини можуть повести малоросіян, а за ними і інших підвладних Росії народів до бажання існувати самотньо".

Таке розуміння панславістської ідеї учасниками Кирило-Мефодіївського товариства розшифровувалося в другому пункті "Головних ідей" статуту, який чітко наголошував на тому, що при утворенні майбутнього слов'янського союзу кожен слов'янський народ повинне мати свою державно-політичну самотійність. Вона розглядалась "братчиками" як головна передумова майбутнього об'єднання. Іншою, не менш важливою умовою створення майбутнього слов'янського союзу, було встановлення у всіх слов'янських народів республіканської форми правління та політико-правової рівності громадян: "Приймаємо, що кожне слов'янське плем'я повинно мати правління народне і дотримуватись повної рівності співгромадян по їх народженню, християнським віросповіданням і стану".

Основою для встановлення справедливого суспільного та державного ладу у слов'янських народів, на думку учасників Кирило-Мефодіївського товариства, повинні були стати непорушні і керівні принципи християнської моралі. Так, зокрема, в четвертому пункті "Головних ідей" статуту зазначалося про те, що " . правління, законодавство, право власності і просвітництво у всіх слов'ян повинні ґрунтуватись на св[ятій] релігії господа нашого Ісуса Христа". Саме вірність цим моральним засадам християнства в його чистій, неспотвореній пізнішими нашаруваннями формі, повинна була стати основною передумовою для залучення неофітів до товариства та, поряд з освіченістю, для зайняття відповідальних державних посад у майбутньому справедливо організованому суспільстві.

Для вирішення нагальних, життєво важливих справ передбачалось утворення спільного вищого законодавчого органу влади — загальнослов'янського собору з представників всіх народів. Однак його функції та повноваження не визначено більш детально. Враховуючи, що попередніми пунктами статуту особливо наголошувалось на державно-політичній самостійності кожного з народів, то можна припустити, що цей "собор" повинен був би стати деяким наддержавним органом, члени якого обирались би не пропорційно від кількості населення, а від державно-територіальних утворень.

Хоча М. Костомаров, описуючи дискусії щодо майбутнього устрою слов'янської федерації, у "Автобіографії" децю інакше трактував це питання. Він писав: "Ми почали уявляти собі всі славянські народи зєднаними між собою у федерації подібно до давніх грецьких республік або Зєднаних Держав у північній Америці з тим, щоб усі находилися у тіснім звязку з собою, але щоб кожна зберігала свято свою окрему автономію. Федерація тільки по одним народностям не видавалася нам зовсім придатною з багатьох причин, а зокрема з огляду на чисельну нерівність мас, що належали до народностей. Яке союзництво могло існувати в дійсности на підставі взаємної рівности між незначними щодо кількості Лужичанами й великою масою російського народу з незмірними просторами його батьківщини? Ми прийшли до думки, що з збереженням права народностей потрібний конче инший поділ частин будучої славянської держави для її федеративного ладу. Таким робом поставала думка про адміністративний поділ земель заселених славянським племенем, незалежно від того, до якої з народностей належить це плем'я в тій чи иншій полосі заселення простору. Ми не могли вияснити собі подрібно картини в якій мала з'явитися наша уявна федеративна держава; утворити цю картину ми полишили будучій історії. В усіх частинах федерації пропонувалися однакові основні закони та права, рівність ваги, мір і монети, скасування мита і свобода торгівлі, загальне скасування кріпосного права й невольництва, в якій ні було б формі, єдина центральна влада, що завідувала б зовнішніми справами союзу, військом і

флотою, зате повна автономія кожної частини у відношенні до внутрішніх уладжень, внутрішньої управи, судівництва і народної освіти".

У другій частині Статуту — "Головних правилах товариства" — розкриваються його головні принципи організації братства, а також тактичні цілі на шляху утворення майбутнього союзу слов'янських народів. Так у сьомому пункті зазначалось, що оскільки "в теперішній час слов'янські племена сповідують різні віросповідання і мають упередження одне до одного, то товариство буде старатись про знищення всякої письмової та релігійної ворожості між ними і розповсюджувати ідею про можливість примирення розбіжностей в християнських церквах". Це, на думку його авторів, повинно було сприяти зближенню слов'ян та встановлення між ними справді братерських, дружніх і рівноправних відносин.

У сфері суспільних відносин Статут особливу увагу звертав на необхідність ліквідації соціальної нерівності та її особливо потворного прояву — кріпацтва. Восьмий пункт "Головних правил" відзначав, як одну з цілей братства те, що "Товариство буде старатись заздалегідь про викорінення рабства і всякого приниження нижчих класів, рівним чином і про повсюдне розповсюдження грамотності".

Просвітництво широких народних мас визнавалось головним засобом досягнення мети, яке ставили перед собою члени Кирило-Мефодіївського товариства. Ця, здавалось би далека від політики, культурно-просвітницька діяльність викликала значні підозри у царських слідчих. Вони ретельно підшивали до справ заарештованих братчиків проекти облаштування народних шкіл, нарівні з революційними прокламаціями та патріотичними художніми творами. Будучи у своїй масі ревними християнами, автори Статуту Кирило-Мефодіївського товариства особливо наголошували на моральності своїх дій та дотримання духу християнського віровчення. У дев'ятому пункті "Головних правил" спеціально зазначалось про те, що "Як все товариство в цілому, так і кожен його член повинні свої дії узгоджувати з євангельськими правилами любові, покірливості і терпіння; правило ж "Мета освячує засіб" товариство визнає безбожним".

У цілому програмні документи Кирило-Мефодіївського товариства носили революційний і визвольний, як в національному, так і в соціальному відношенні, характер з наголосом на використанні просвітницьких, ненасильницьких методів реалізації: "Політична програма Кирило-Мефодіївського товариства, висловлена в ряді документів і творів, була прогресивною і в основному революційною. Найголовніші вимоги її зводилися до ліквідації кріпосництва і самодержавства, визволення і об'єднання слов'янських народів у

республіканську демократію, запровадження загальної народної освіти. Однак здійснення програми ліберальна більшість кирило-мефодіївців намічала мирним шляхом. Лише найрадикальніша частина членів товариства (Шевченко, Гулак та ін.) дотримувалась революційних методів боротьби".

Хоча у вище означених програмних документах братства організація майбутнього союзу слов'янських народів не розглядалась детально, все ж варто відзначити, що особливу роль в ньому відводилась Україні і Києву. Останній розглядався в ряді творів членів товариства саме як столиця планованого слов'янського союзу, місце розташування його головних керівних органів. Києвоцентричні погляди учасників Кирило-Мефодіївського товариства можна розглянути як своєрідне продовження у XIX сторіччі ідеї Києва "Другого Єрусалиму", що лягла в основу державницьких прагнень гетьманської доби і, навіть, більш давньої — "Андріївської легенди" софійських книжників Києворуської держави.

4. Місце Т.Г.Шевченка

в Кирило-Мефодіївському товаристві

Своєрідним ідейним антиподом поміркованій автономістично-культурницькій позиції М. Костомарова у Кирило-Мефодіївському товаристві були погляди Тараса Шевченка, якого дослідники традиційно, разом з М. Гулаком та В. Андрузьким, відносять до так званого "радикального крила" організації.

Вплив поета і художника, вчорашнього кріпака, на членів Кирило-Мефодіївського товариства, на всю тогочасну прогресивну українську інтелігенцію та на майбутні покоління був, без перебільшення, величезним. Він вніс в коло вчених та дрібних службовців, що більше опікувались збереженням минулого ніж створенням нового, животворний струмінь споконвічного народного прагнення до свободи та протесту проти всіх форм гноблення. Говорячи про той вплив, який мали на учасників Кирило-Мефодіївського товариства виражені в талановитій поетичній формі ідеї Т. Шевченка, один з перших систематичних дослідників історії політичної думки України Ю. Охримович робить цілком слушний висновок про те, що національно-політична ідеологія Шевченка сформувалась ще до його знайомства з Костомаровим, і в національних справах, як і взагалі в політичному і національному радикалізмі, Шевченко мав більший вплив на Костомарова, ніж навпаки. "Шевченкова муза раніш від Кирило-мефодіївського Брацтва сформувала його національно-політичний ідеал, ідеал політичної незалежності України, — в далеко яснішій і радикальнішій формі.

Самостійницька думка переходить червоною ниткою через його творчість, починаючи молодечими романтичними творами і кінчаючи

Т. Шевченка без особливого перебільшення можна вважати "батьком" української національної ідеї сформованої в традиційній для цивілізованої Європи формі. Його поезія змогла не лише забезпечити "зв'язок часів", але й поклала початок перетворення української етнографічної маси, що фактично втратила свою власну політичну еліту і, здавалося б, була приречена на повну асиміляцію, в європейську націю, давши їм розуміння минулого і дороговказ у майбутнє, надію і сподівання. "Початок тут було покладено ідейною програмою Кирило-Мефодіївського товариства, яка, за слушним спостереженням Д. Чижевського, синтезувала християнство й романтичний націоналізм і в якій Україна в потоці історії, в єдності минулого, теперішнього і майбутнього ("і мертвих, і живих, і ненароджених") уперше постає як самостійна філософська проблема. Оцей синтетичний погляд на свою національну (етнічну) спільноту як на єдиний, розгорнутий в соціальному часі й "соціалізованому" просторі континуум і водночас як на суб'єкта всезагального історичного процесу ми називаємо в дусі традиційної філософсько-класичної термінології національною ідеєю".

Оцінка політичних поглядів Т. Шевченка в різних наукових школах досить часто є відмінною і, навіть, суперечливою. Багатогранність його творчості та роль яку вона відіграла в становленні сучасної української нації змовили прагнення прихильників різних політичних доктрин "прихилити" його авторитет "на свій бік". В суспільній думці поет часто перетворювався в "міф", який було зручно використовувати для маніпуляції масовою свідомістю та виправдання тих чи інших дій. Для представників радикально-націоналістичного напрямку української політичної думки Т. Шевченко був "Пророком", "батьком нації", "затятим ворогом Росії та москалів". Для різного роду соціалістів, "бездержавників" — у першу чергу "Кобзар", "захисник прав кріпаків", "борець за соціальне визволення та дружбу народів".

В аналізі еволюції творчості Т. Шевченка існує традиція, початок якій одним з перших поклав І. Франко. У роботі, написаній в рік 100-річчя народження Т. Шевченка він писав: "Поетичну діяльність Шевченкову можна поділити на чотири періоди, досить нерівномірні один до одного. Перший від 1838 до 1843, або від його звільнення з кріпацтва до першого повороту на Україну. В цьому періоді бачимо поета ще під романтичним впливом. Він пише балади і сентиментальні думи та історичні оповідання різної великості, які кульмінуються в поемі "Гайдамаки", початій 1838 і друкованій 1841. З цього ж часу походить чудова поема "Катерина" і друга поема все ще не надрукована в цілості — "Черниця Мар'яна". В другому періоді, що тягнеться до його арешту весною 1847 р., знаходимо тільки політичні поеми, як "Чигирин", "Суботів",

"Іржавець" і ін. Далі від національного українського становища поет переходить до соціальних питань і підіймає свій могутній голос в оборону кріпаків ("На паничині пшеницю жала", "Сестра", "Марині", "Сон", "Посланіє до мертвих, і живих, і ненароджених земляків моїх"). Так він став пророком цього народу, розриваючи немилосердно завісу політичного і національного насильства. Та несподівана катастрофа спинила його працю і навіть сховала багато його віршів від громадянства на декілька десятиліть".

Гостро критикуючи представників української еліти Т. Шевченко все ж не втрачає надії на те, що націю вдасться об'єднати в ім'я її визволення, визволення України і кожного українця. У цьому проявляється його глибока мудрість та послідовна державницька позиція. Свобода є центральною категорією для всіх великих поетів-романтиків тогочасної Європи — Байрона, Міцкевича, Пушкіна. Однак у Т. Шевченка воно досягає апогею свого розвитку. Як відзначає В. Барка "Без сумніву, в Шевченка поняття свободи при всенародному і вселюдському значенні мало найбільш персональний характер, порівнюючи з поезією всіх його сучасників (виділення В. Барки — О.С.); для нього воля народу була одночасно конкретною і особистішою волею кожної окремої людини в загальному складі. Шевченкові чужий модель ідеологічного походження — з "програм", що озвучували народ, ніби отару в загорожі, звідки виводять "єдиним махом" на пастівник свободи і зоставляють худобою під батогом нового "хазяїна".

Україна, її минуле і майбутнє стоїть в центрі політичних поглядів Т Шевченка. Поряд з цим значне місце в них займають і ряд інших проблем, зокрема доля всіх поневолених народів і слов'янських, зокрема. У багатьох поезіях він з теплотою згадує чеських і словацьких "будителів", що поклали початок демократичного слов'янофільства. Для поета близькою є ідея того, що в майбутньому "зіллються слов'янські ріки" в одне море, але при цьому він твердо стоїть на позиції тог, що "в своїй хаті своя правда, і сила, і воля". Цей принцип був центральним в ідеї слов'янофільства, викладений у програмних документах Кирило-Мефодіївського товариства і саме його послідовно дотримується Т. Шевченко.

5. Значення діяльності Кирило-Мефодіївського товариства

Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, що викликала значний резонанс в тогочасній Україні по обидва боки російсько-австрійського кордону, політичні ідеї та культурницька праця його учасників стали етапною віхою у становленні української політичної думки, своєрідним каталізатором процесів, що дозволили нації вийти з духовної кризи пов'язаної з крахом Гетьманщини та

ознаменували новий етап у боротьбі за самостійне державно-політичне існування.

Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства мала велике значення, причому з кількох міркувань. Зокрема, створення братства було першою, хоча і невдалою, спробою інтелігенції перейти від культурницького до політичного стану національного розвитку; воно привернуло до себе увагу царського уряду, який вважав потенційно небезпечним невпинне зростання свідомості українців; ліквідація Товариства дала поштовх до рішучого наступу антиукраїнських сил і ознаменувала початок тривалої, безупинної боротьби української демократичної інтелігенції проти російського царату.

Широка робота по забезпеченню ідейних засад національного відродження, розпочата учасниками товариства після заслання, відобразила і, в значній мірі вплинула на становлення в українському основних парадигм у формуванні програм діяльності по забезпеченню Україні та українцям умов збереження власної ідентичності. Відомий історик Д. Дорошенко підкреслював, що "ідейне значіння братства було величезне. Можна сказати, що його ідеї й його програма надовго зазначили головні напрямні лінії українського національного відродження. Тоді як традиція окремого політичного розвитку в Україні існувала тривалий час, сучасний націоналізм — доктрина, за якою люди спільної культури повинні скласти незалежну державу — з'явився на цій території досить пізно. Уважний дослідник побачить, що перші активні прояви націоналізму серед груп освіченої інтелігенції в Україні можна спостерегти вже на початку дев'ятнадцятого сторіччя і в середині того сторіччя Тарас Шевченко, найбільше ім'я в українській літературі, надав поетичної експресії націоналістичним прагненням. Це вже значно пізніше, були сформовані виразно політичні організації, що прагнули реалізувати в Україні націоналістичну ідеологію".

Т. Шевченку вдалось у своїй політичній поезії, що мала величезний вплив на молоде покоління українців, поєднати соціальний та національно-визвольний, державницький моменти, протистояння яких призводило в минулому до несконсолідованості української нації та її поразок у вирішенні цих самих соціального та національно-визвольного питань. М. Костомаров, створивши концепцію українського історично-політичного месіанізму, звернув увагу на особливості менталітету нації та їх вплив на її історичну долю. Він поставив проблему необхідності врахування ментальних рис при створенні політичних програм, зробивши висновок про те, що українцям необхідно тривалий час розвиватись в рамках чужої державності, яку варто спробувати пристосувати до власних потреб, щоб виховати "державницький дух". П. Куліш, намагаючись продовжити місію Т. Шевченка та розвиваючи де-факто ідеї М. Костомарова, гостро поставив проблему формування власної національної еліти як з

представників старих, русифікованих та полонізованих еліт, так і з інших соціальних верств шляхом цілеспрямованого виховання національного духу та державницького мислення.

Значення товариства в розвитку української політичної думки полягає в тому, що воно не лише продовжило традицію, але й забезпечило модернізацію політичного мислення у відповідності з тогочасним рівнем політичної думки Західної Європи. В ідеології Кирило-Методіївського братства 1846-1847 років бачимо синтез трьох попередніх течій:

- *романтичного етнографізму й культурництва харків'ян;*
- *традицій козацького державництва й політичного автономізму лівобережного дворянства;*
- *модерних західноєвропейських ідей лібералізму й демократизму, що їх першими носіями на українських землях були декабристи.*

Кирило-мефодіївська програма стала платформою українського руху впродовж наступних десятиліть. Пряма лінія розвитку веде від Кирило-Методіївського братства до Центральної Ради 1917 року.

Із всього вище сказаного можна зробити висновок:

Кирило-Методіївське товариство - таємна політична національно-патріотична організація (грудень 1845 — березень 1847, Київ).

Засновники: В.Білозерський, М.Гулак, М.Костомаров. Згодом до них приєдналися 9 осіб, серед них Т.Шевченко, П.Куліш.

Зв'язки з Кирило-Методіївським братством підтримували ще близько 100 чоловік.

Братство ставило головною метою досягнення державної незалежності України у федеративній спілці таких же незалежних слов'янських держав. "Братчики" виступали за повалення самодержавства та ліквідацію кріпацтва в Російській імперії.

Першою по шляху створення федерації мусила піти Україна, яку Костомаров та його однодумці вважали водночас і найбільш пригніченою, й найбільш егалітарною серед усіх слов'янських суспільств — через відсутність у ній знаті. Подібне до Христового, воскресіння цієї країни описувалося у псевдобіблійному стилі: «І зруйнували Україну. Але то лише здавалося . бо голос України не змовк. Встане Україна з своєї домовини і закличе братів-слов'ян; почувши її заклик, повстануть всі слов'яни . і стане Україна самостійною республікою у слов'янському союзі. Тоді всі народи вказуватимуть туди, де на карті розміщена Україна, і казатимуть: «Дивіться, відкинутий будівельниками камінь став наріжним каменем». Таке месіянське бачення майбутнього України

у рамках федерації хоч і спиралося на надмірно ідеалізовану картину її минулого, але виключало ідею її повної незалежності. Переважна більшість членів товариства, за винятком Шевченка й ще кількох, сумнівалися у здатності своїх «м'яких» і «поетичних» співвітчизників існувати незалежно.

Погоджуючися щодо загальних засад, учасники групи, однак, розходилися в питанні про те, що вважати першочерговим і найголовнішим. Для Костомарова це були єдність і братство слов'ян; Шевченко палко вимагав соціального й національного звільнення українців, а Куліш наголошував на важливості розвитку української культури. Більшість висловлювалася за еволюційні методи, сподіваючись, що загальна освіта, пропаганда й «моральний приклад», який вони подаватимуть властям, — це найдійовіші засоби досягнення поставленої мети. На відміну від них Шевченко і Гулак представляли думку меншості, згідно з якою лише шляхом революції можна здійснити бажані зміни. Втім ці розходження не слід перебільшувати. Членів товариства безсумнівно об'єднували спільні цінності та ідеали й, що найхарактерніше, бажання покращити соціально-економічну, культурну й політичну долю України.

Складена колективно програма товариства "Книга буття українського народу, або Закон Божий" у 109 положеннях за допомогою релігійно-повчальних та історико-публіцистичних аргументів доводила право українського народу бути ініціатором боротьби за національне й соціальне визволення слов'янських народів з об'єднанням їхніх новостворених демократичних республік у федеративну спілку.

Права і обов'язки членів Кирило-Мефодіївського братства регламентувалися статутом. Громадську роботу кирило-мефодіївці зосередили навколо освіти народу і піднесення економіки України, видання популярних книжок, запровадження широкої мережі початкових навчальних закладів, готували агітаційні відозви із закликами розгортати національно-визвольну боротьбу. Заарештовані царськими властями, які вбачали у Кирило-Мефодіївському братстві небезпечну антиурядову організацію, за вироком, затвердженим Миколою I, всі 12 "братчиків" були покарані засланням у різні місця імперії.